वेश्या च पञ्चमे षष्ठे युङ्गी च सप्तमेऽष्टमे।
तत ऊर्द्ध्वं महावेश्या सा भ्रष्टा सर्व्वजातिषु ॥*॥
यो द्विजः कुलटाङ्गच्छेत् दृष्ट्वा पुंश्चलीमपि।
युङ्गीं वेश्यां महावेश्यां अष्टौ इमं प्रयाति सः॥
शतार्द्धं कुलटागामी शतागामी चतुर्युगम्।
षड्गुणं पुंश्चलीगामी वेश्यागामी गुणाष्टकम्॥
युङ्गीगामी दशगुणं वसेत्तत्र न संशयः।
महावेश्यागामुकश्च ततः शतगुणं भवेत्॥
तदेव सर्व्वगामी चेत्तेनैवमाह पितामहः।
तत्रैव यातनां भुङ्क्ते यमदूतेन ताडितः॥
तित्तिरिः कुलटागामी शतागामी च वायसः।
कोकिलः पुंश्चलीगामी वेश्यागामी टकस्तथा॥
युङ्गीगामी शूकरः स्यात्तज्जन्मसु भारते।
महावेश्यागामुकश्च जायते ग्राम्यलिस्तरः॥"
इति ब्रह्मवैवर्त्ते प्रकृतिखण्डे २८ अध्यायः॥*॥
वेश्यागमनपापं प्रकीर्त्तकम्। तस्य प्रायश्चित्तम्।
तत्र सम्मतः।
"पशुवेश्याभिगमने प्राजापत्यं विधीयते।"
तेन वेश्यागमने प्राजापत्यम्। तदशक्तौ धेनुरेका। एतत् सकृद्गमने। अभ्यासे तु। चान्द्रायणेन चैकेन सर्व्वपापक्षयो भवेदिति आपस्तम्बवचनाच्चान्द्रायणम्। इति प्रायश्चित्तविवेकः॥*॥ तद्ग्रहादिकं निषिद्धम्। यथा,—
"पुंश्चल्यन्नञ्च यो भुङ्क्ते पुंश्चल्याजीवजीवनः।
स्त्रीममावर्द्धयञ्च लालाकुल्ये वसेद्ध्रुवम्॥
ताडितो यमदूतेन तद्भोगी तत्र तिष्ठति।
ततस्तिर्य्यग्जन्मनि भवेत् क्षत्रवर्णः पशुः शुचिः॥
त्रिजन्मनि भवेच्छागस्ततो भवेत् सुदुःखितः।
ततश्चक्षुःशूलरोगी ततः शुद्धः क्रमेण च॥"
इति ब्रह्मवैवर्त्ते प्रकृतिखण्डे २७ अध्यायः॥*॥
अपि च।
"पुंश्चल्यन्नञ्च यो भुङ्क्ते वेश्यान्नञ्च पतिव्रते।
तद्व्रजेत्तु द्विजो यो हि कालसूत्रं प्रयाति सः॥
शतवर्षं कालसूत्रे स्थित्वा शूद्रो भवेद्ध्रुवम्।
तत्र जन्मनि रोगी च ततः शुद्धो भवेद्द्विजः॥"
इति तत्रैव २८ अध्यायः॥*॥
यात्राकाले तस्या दर्शनं शुभम्। यथा,—
"धेनुर्व्वत्सप्रयुक्ता हयतुरगरथा दक्षिणावर्त्तवह्निः
दिव्यस्त्रीपूर्णकुम्भा द्विजनृपगणिकाः पुष्यमाला
पताका।
सद्गोमांसं हृतं वा दधि मधु रजतं काञ्चनं
शुक्लधान्यं
दृष्ट्वा शुभा पठित्वा फलमिह लभते मानवो
गन्तुकामः॥"
इति समयप्रदीपः॥
वेश्यागणः, पुं, (वेश्यानां गणः।) वेश्यासमूहः। तत्पर्य्यायः। वेश्यावारः २। इति शब्दमाला॥
वेश्याचार्य्यः, पुं, (वेश्यानां आचार्य्यः।) पीठमर्द्दः। इति हेमचन्द्रः॥
वेश्याजनसमाश्रयः, पुं, (वेश्याजनानां समाश्रयः आश्रयस्थानम्।) वेश्यालयः। तत्पर्य्यायः। वेश्यः २। इत्यमरः॥ वेश्याश्रयः ३ पुरम् ४। इति हेमचन्द्रः॥ वेश्मम् ५। इति जटाधरः॥
वेश्वरः, पुं, अश्वतरः। यथा। वेश्वरोऽश्वतरः खरः। इति भूरिप्रयोगः। त्रिकाण्डशेषे वेशर इति पाठः॥
वेषः, पुं, वेवेष्टि व्याप्नोति अङ्गं वेषः पचाद्यच् मूर्द्धन्यान्तः। विशन्ति नयनमनांस्यत्रेत्याधारे घञि वेशस्तालव्यान्तश्च। इति भरतः॥ नेपथ्यम्। (यथा, मनुः। ८। २।
"विनीतवेषाभरणः पश्येत्कार्य्याणि कार्य्यिणाम्॥")
वेशाजनाश्रयः। "हे दारिकायां निवासस्थाने। विशति यूनां मनः कामुको वा वेशः स्त्री विश प्रवेशे घञ्।
'नेपथ्ये गृहमात्रे च वेशो वेशाग्रहेऽपि च।'
इति तालव्यान्ते रभसः॥
'गृहमात्रे गणिकायाः सद्मनि वेशो भवेत्तु तालव्यः।
तालव्यो मूर्द्धन्योऽलङ्करणे कथित आचार्य्यैः॥'
इत्युग्रविवेकः।
वेवियति व्याप्नुवन्ति जनमनांसीति घञि वेषो मूर्द्धन्यान्तोऽपि इत्येके तत्तु न हृद्यं मूर्द्धन्यान्तेषु सर्व्वत्र कोषादावनुपात्तत्वादिति सुकुटः।" इति च भरतः॥ (संस्थानविशेषः। यथा, रामायणे। १। १७। १६।
"यस्य देवस्य यद्रूपं वेषो यच्च पराक्रमः॥"
"वेषः संस्थानविशेषः।" इति तट्टीका॥*॥
वेवेष्टि व्याप्नोति कर्त्तृ निति। पचाद्यच्। कर्म्म। इति निघण्टुः। २। १॥ *॥ विष व्याप्तौ+घञ्। व्याप्तिः। यथा, वाजसनेयसंहितायाम् १। ६।
"कर्म्मणे वां वेषाय वाम्।"
"वेषायच। विष्लृ व्याप्तौ। घञ् वेषो व्याप्तिः। सूचितकर्म्मसु व्याप्त्यर्थं च वां युवामहमादद्दे।" इति तद्भाष्ये महीधरः॥)
वेषणः, पुं, (विष व्याप्तौ+ल्युः।) कासमर्द्दः। इति हारावली॥ (स्त्री, विष+ल्युट्।) प्रवेशश्च॥ (परिचर्य्या। यथा, ऋग्वेदे। ५। ७। ५।
"अवस्यवस्य वेषसे स्वेदं पथिषु जुह्वति॥"
"यस्यादेर्वेषसे परिचर्य्यायाम्।" इति तद्भाष्ये सायणः॥)
वेषणा, स्त्री, (वेवेष्टि व्याप्नोतीति। विष+ल्युः। टाप्।) वितुन्नकटचः। इति रत्नमाला॥ घण्टा इति भाषा॥
वेषवारः, पुं, वेशवारः। इत्यमरटीकायां रायमुकुटः॥
वेष्ट, ड वेष्टे। इति कविकल्पद्रुमः॥ (भ्वा०-आत्म०-सक०-सेट्।) ड, वेष्टते। इति दुर्गादासः॥
वेष्टः, पुं, (वेष्ट+घञ्।) वेष्टनम्। इति शब्दमाला॥ (यथा, महाभारते। ७। २५। २७।
"ग्रीवायां वेष्टयित्वैनं स गजो दन्तमेहत।
करवेष्टं भीमसेनो भ्रमं दत्वा समोचयत्॥")
ग्रीवेष्टः। इति राजनिर्घण्टः॥ निर्य्यासः। आटा इति भाषा॥ इति वैद्यकम्॥ (सुखरोगविशेषः। यथा, सुश्रुते। २। १६।
"दन्ताच्चलन्ति वेष्टेभ्यस्तालु चाप्यवदीर्य्यते॥")
वेष्टकं, क्ली, (वेष्टते इति। वेष्ट+ण्वुल्।) उष्णीषः। इति शब्दरत्नावली॥ निर्य्यासः। इति शब्दमाला॥ श्रीवेष्टः। इति राजनिर्घण्टः॥
वेष्टकः, पुं, (वेष्टते इति। वेष्ट+ण्वुल्।) प्राचीरः। यथा प्राचीनावेष्टको इति। इति हेमचन्द्रः॥ कुम्भाण्डः। यथा,—
"कुम्भाण्डकः पुष्पफली घनवासश्च वेष्टकः॥"
इति हारावली॥
श्रीवेष्टः। इति राजनिर्घण्टः॥ वेष्टनकारके, त्रि॥ (यथा, महाभारते। ७। १३६। २१।
"वलयैरपरिङ्ख्यैश्च तथैवाङ्गुलिवेष्टकैः॥")
वेष्टनं, क्ली, (वेष्टते इति। वेष्ट+ल्युः।) कर्म्मशस्कुली। उष्णीषः। (यथा, रघुः। ८। १२।
"तमरण्यसमाश्रयोन्मुखं
शिरसा वेष्टनशोभिना सुतः॥")
सुकुटः। इतिः। इति मेदिनी॥ गुग्गुलुः। इति शब्दचन्द्रिका॥ (वेष्ट+ल्युट्। वलयनम्। यथा, रघुः। ४। ४८।
"भोगिवेष्टनमार्गेषु चन्दनानां समर्पितम्॥")
वेष्टनकः, पुं, (वेष्टनेन कायतीति। कै+कः।) रतिबन्धविशेषः। यथा,—
"ऊर्द्ध्वं पादमेकञ्च भुजाभ्यां वेष्टयेद्यदि।
कान्तकण्ठाश्रितां नारीं बन्धो वेष्टनकः स्मृतः॥"
इति रतिमञ्जरी॥
वेष्टनवेष्टकः, पुं, (वेष्टनेन वेष्टते इति। वेष्ट+ण्वुल्।) रतिबन्धविशेषः। यथा,—
"ऊर्द्ध्वं पादद्वयं नार्य्या भुजाभ्यां वेष्टयेद्यदि।
कराभ्यां कण्ठमालिङ्ग्य बन्धो वेष्टनवेष्टकः॥"
इति रतिमञ्जरी॥
वेष्टवंशः, पुं, (वेष्टः वेष्टनकारी वंशः।) कण्टकिनः। इति शब्दचन्द्रिका॥ वेडुबाँश इति भाषा॥
वेष्टसारः, पुं, (वेष्टानां सारो यत्र।) श्रीवेष्टः। इति राजनिर्घण्टः॥
वेष्टितं, क्ली, (वेष्ट+क्तः।) रुद्धम्। लासकः। करणान्तरम्। इति मेदिनी॥
वेष्टितः, त्रि, (वेष्ट+क्तः।) नदीप्राचीरादिना ज्ञातवेष्टनः। वेड़ा इति भाषा। तत्पर्य्यायः। वलयितम् २ संवीतम् ३ रुद्धम् ४ आवृतम् ५। इत्यमरः॥
वेष्यः, पुं, (वेवेष्टीति। विष व्याप्तौ+"प्राणीविभ्यः यः।" उणा० ३। २३। इति यः।) पानीयम्। इत्युणादिकोषः॥
वेस, ऋ इतौ। इति कविकल्पद्रुमः॥ (भ्वा०-पर०-सक०-सेट्।) ऋ, अविवेसत्। विवेसतुः। इतौ गत्याम्। इति दुर्गादासः॥